

סוגיות נבחרות באמנות הישראלית
Formation of Israeli Art
0821-1620-01
שיעור ליבה, 2 ש"ס

מרצה: ד"ר אורלי שבי oshevi@post.tau.ac.il
שעות קבלה: בתאום מראש

תיאור הקורס

השיעור הינו מבוא לתולדות האמנות הישראלית במאה שנים האחרונות במדיום הציור, הפיסול והציילום. בנוסף להכרות עם זרמים, תערוכות ואמנים מרכזיים, יושם דגש מיוחד על מאפייניו וייחודו של תחום מחקר זה המעלה שאלות ותובנות הקשורות להיסטוריה והגאו-פוליטיקה של המקום הספציפי, לעיצוב והבניה אידיאולוגית של זהויות שונות, ולדיאלוג עם מרכזי אמנות ותרבות בעולם. במהלך הסימסטר נערוך סקירה כרונולוגית מסוף המאה ה-19 ועד שנות השיבעים, שתצביע על התפתחותן של מגמות אמנותיות ושנויים המאפיינים את התגבשותה של האמנות המקומית. השיעורים האחרונים של הקורס יוקדשו למצב האמנות הישראלית העכשווית, תוך דיון בנושאי התך מרכזיים שהתהוו במהלך שלושת העשורים האחרונים כגון הסיכסוך הישראלי-פלסטיני, זיכרון השואה, פוליטיקה של זהויות, אקולוגיה וגלובליזציה.

This class is a survey on the formation of Israeli art in the last hundred years; focus on painting, sculpture and photography created in Israel by Israeli artists. In addition to the introduction to major art movements, artists and central exhibitions, we will emphasis on specific issues that characterize the relation between the Place and the Art in it: local history and geo-politic, construction of ideology and identity, and influences from the outside. Therefore, we will follow closely the chronology of changes and developments in the local art field from the end of the 19th century until 1970s. Our last meetings will be dedicating to contemporary Israeli artists, while focus on key trends and topics, which have been extended in the last three decades: the Israeli-Palestinian conflict, Holocaust memory, identity politic, environment, and globalization.

דרישות הקורס וחובות התלמידים: בקיאות בטקסטים נבחרים ובחומר הנלמד בכיתה.

מטלת סוף הקורס: בחינה מסכמת מורכבת משאלות על סוגיות נבחרות, מושגים וזיהוי יצירות אמנות שנלמדו במהלך הסמסטר.

מרכיבי הציון הסופי: 100% בחינה מסכמת.

רשימת נושאי השיעורים: (נתון לשנויים)

חלק I: הולדת האמנות הישראלית

1. מצב המחקר: בעיות מרכזיות במחקר של האמנות הישראלית: בין הלוקאלי לאוניברסלי; התנועה הציונית, בוריס שץ והקמת בצלאל לקריאה:
חינסקי שרה, 1993, "שתיקת הדגים", תיאוריה וביקורת, מס' 4, עמ' 105-122 (*קריאת חובה)
צלמונה יגאל, 2006, בוריס שץ כהן האמנות: חזונו ויצירתו של אבי האמנות הישראלית, מוזיאון ישראל, ירושלים.
2. אוריינטליזם או אמנות יהודית? בצלאל של בוריס שץ לקריאה:
צלמונה יגאל, 2010, 100 שנות אמנות ישראלית, מוזיאון ישראל, ירושלים. פרקים 1-2, עמ' 13-47
צלמונה יגאל ותמר מנור-פרידמן, 1998, קדמה: המזרח באמנות ישראל, מוזיאון ישראל, ירושלים.
3. מודרניזם ואוונגרד עברי: שנות העשרים והשלושים לקריאה:
מנור דליה, 2010, "מודרניזם ישראלי באמנות: מזרח ומערב, מקומיות או אוניברסליות – ראשיתה של מחלוקת", מתוך: היילברונר עודד ולוין מיכאל, איך אומרים Modernism בעברית?, שנקרסלינג, תל אביב. עמ' 67-98 (*קריאת חובה)

חלק II: עיצובו של שדה האמנות הישראלי: זרמים מרכזיים משנות ה-30-70

4. אופקים חדשים: מודרניזם ישראלי לקריאה:
בלס גילה, 1980, אופקים חדשים, הוצאת פפרוס, תל אביב.
5. עבריות וכנעניות לקריאה:
תמוז בנימין (עורך), לויטה דורית ועפרת גדעון, 1983, סיפורה של אמנות ישראל, הוצאת מסדה, תל אביב. פרק חמישי: שנות הארבעים – אמנות "כנענית", עמ' 129-149
דן עומר, 2009(1977), "והכנעני אז בארץ...", מתוך: עפרת גדעון (עורך), 2009, עמוס קינן: אמנות עברית, בית אבי חי, ירושלים, עמ' 33-73
6. בשרות האידאולוגיה: ראליזם חברתי לקריאה:
בלס גילה, 1998, "הראליזם החברתי במבחן הזמן" ו"האמנים ויצירותיהם", מתוך: ראליזם חברתי בשנות ה-50 אמנות פוליטית בשנות ה-90, מוזיאון חיפה החדש, חיפה. עמ' 7-32

7. שנות השישים וההשפעות מהחוץ:
לקריאה:
גדעון עפרת, 2010, "1967: הייתה אמנות? מודרניזם בצל אופוריה לאומית", מתוך: היילברונר
עודד ולוין מיכאל, איך אומרים Modernism בעברית?, שנקרסלינג, תל אביב. עמ' 217-234
(*קריאת חובה)
בנו כלב, 2008, +10: קבוצת עשר פלוס – מיתוס ומציאות, מוזאון תל אביב לאמנות, תל אביב.
8. שנות השבעים – האמנות המושגית:
מרדכי עומר (עורך) 1998, גבולות השפה: היבטים באמנות הישראלית של שנות השבעים, מוזיאון
תל אביב לאמנות, תל אביב.
9. שנות השבעים - האמנות המושגית ודלות החומר:
לקריאה:
בריטברג-סמל שרה, 1986, "כי קרוב אליך הדבר מאוד": דלות החומר כאיכות באמנות הישראלית,
מוזיאון תל אביב לאמנות, תל אביב.
10. התפתחותו של הצילום הישראלי:
לקריאה:
רז גיא, 2003, צלמי הארץ מראשית ימי הצילום ועד ימינו, הוצאת הקיבוץ המאוחד, תל אביב. עמ'
225-268

חלק III: סוגיות מרכזיות באמנות הישראלית העכשווית

11. אמנות והסיכסוך הישראלי פלסטיני:
לקריאה:
אנקורי גינת, 2010, "ארכיאולוגיית הטראומה של לארי אברמסון", מתוך: לארי אברמסון, ציורים
1975-2010, מוזאון תל אביב לאמנות, תל אביב. עמ' 19-37
תמיר טלי, 1995, "צובה: הפשטה ועיוורון" בתוך: צובה: לארי אברמסון, גלריה הקיבוץ, תל אביב.
12. השואה והאמנות הישראלית:
לקריאה:
רוזן רועי, 1996 "נראותה ואי-נראותה של הטראומה: על עקבות השואה ומקומה באמנות
הישראלית", סטודיו 76, עמ' 44-59. (*קריאת חובה)

13. פוליטקה של זהויות ומגדר:

לקריאה:

טרכטנברג גרסיאלה, 2010, "בין מודרניזם למגדר באמנות ישראל 1920-1970: הסוציולוגיה של האמנות פוגשת את ההיסטוריוגפיה של האמנות הישראלית", מתוך: היילברונר עודד ולוין מיכאל, איך אומרים Modernism בעברית?, שנקרסלינג, תל אביב. עמ' 99-153
דקל טל, 2011, ממוגדרות: אמנות והגות פמניסטית, הוצאת הקיבוץ המאוחד, תל אביב: אחרית דבר: פמיניזם ואמנות נשים בישראל בפתח המאה ה-21, עמ' 182-210

14. בין הלוקאלי והאוניברסלי: דיון באמנות העכשווית:

לקריאה:

חינסקי שרה, 1993, "שתיקת הדגים", תיאוריה וביקורת, מס' 4, עמ' 105-122 (*קריאת חובה)
אזולאי אריאלה, 1993, "אמנות של צרכים", בתוך: אביטל גבע: חממה, קטלוג הביאנלה בוונציה הביתן הישראלי. עמ' 107-123

ביבליוגרפיה נבחרת:

ספרי מבוא:

צלמונה יגאל, 2010, 100 שנות אמנות ישראלית, מוזיאון ישראל, ירושלים.

תמוז בנימין (עורך), 1980, סיפורה של אמנות ישראל, הוצאת מסדה, תל אביב.

ספרות כללית וקטלוגים:

אזולאי אריאלה, 1999, אימון לאומנות: ביקורת הכלכלה המוזיאולית, הוצאת הקיבוץ המאוחד, תל אביב.

איכלוב דפנה, גואטה יהודית וגליה גור זאב, 2006, לימבוס. מקום. צילום, הוצאת הקיבוץ המאוחד, תל אביב.

אריאלי-הורוביץ דנה, 2005, יוצרים בעומס יתר: רצח רבין, אמנות ופוליטיקה, בצלאל האקדמיה לאמנות ולעיצוב והוצאת מאגנס האוניברסיטה נעיברית, ירושלים.

בלס גילה, 1980, אפקים חדשים, הוצאת פפירוס, תל אביב.

- , 1992, קבוצת העשרה 1951-1960, המוזיאון לאמנות ישראלית, רמת גן.
- בלס גילה וטננבאום אילנה (עורכות), 1998, ריאליזם חברתי בשנות ה-50 אמנות פוליטית בשנות ה-90, מוזיאון חיפה החדש, חיפה.
- בנו כלב, 2008, +10: קבוצת עשר פלוס – מיתוס ומציאות, מוזיאון תל אביב לאמנות, תל אביב.
- בר אור גליה, 2010, חיינו מחייבים אמנות: בניין תרבות כבניין חברה: מוזאונים לאמנות בקיבוצים 1930-1960, מכון בן גוריון לחקר ישראל והציונות, אוניברסיטת בן גוריון, באר שבע.
- בראל יואב, 2004, בין פיקחון לתמימות. על האמנות הפלסטית בשנות ה-60 בתל אביב, מוזיאון תל אביב לאמנות, תל אביב.
- בריטברג-סמל שרה, 1986, "כי קרוב אליך הדבר מאוד": דלות החומר כאיכות באמנות הישראלית, מוזיאון תל אביב לאמנות, תל אביב.
- גינתון אלן, 1998, "העיניים של המדינה": אמנות חזותית במדינה ללא גבולות, מוזיאון תל אביב לאמנות, תל אביב.
- היילהרונר עודד ולוין מיכאל (עורכים), 2010, איך אומרים Modernism בעברית?, שנקר והוצאת רסלינג, תל אביב.
- חייקין נעמה (עורכת), 2006, בין גבולות המקום לגבולות המרחב: שיח צילומי נוף הארץ, המוזיאון הפתוח לצילום, תל-חי.
- טננבאום אילנה, 2008, צ'ק פוסט שנות השמונים באמנות ישראל, מוזיאון חיפה לאמנות, חיפה.
- טרכטברג גרסיאלה, 2005, בין לאומיות לאמנות: כינון שדה האמנות בתקופת היישוב ובראשית שנות המדינה, הוצאת מאגנס האוניברסיטה העיברית, ירושלים.
- יפה אברהם ב., 1980, עשרים השנים הראשונות: ספרות ואמנות בתל אביב הקטנה 1909-1929, הוצאת הקיבוץ המאוחד, תל אביב.
- לוין דליה, 2008, ובסוף נמות: אמנות צעירה בשנות התשעים בישראל, מוזיאון הרצליה לאמנות עכשווית, הרצליה.
- מישורי אליק, 2000, שורו הביטו וראו. איקונות וסמלים חזותיים ציוניים בתרבות הישראלית, הוצאת עם עובד, תל אביב.
- מנדלסון אמיתי, 2008, זמן אמת: 60 שנות אמנות בישראל. העשור השישי: 1998-2008, מוזיאון ישראל, ירושלים.
- מרקוס רות (עורכת), 2008, נשים יוצרות בישראל 1920-1970, הוצאת הקיבוץ המאוחד, תל אביב.

- סלע רונה, 2000, צילום בפלסטין/ארץ ישראל בשנות השלושים והארבעים, הוצאת הקיבוץ המאוחד, תל אביב.
- עומר מרדכי (עורך), 2008, גופי-עצמי: אמנות ישראלית 1968-1978, מוזיאון תל אביב לאמנות, תל אביב.
- , 1998א, גבולות השפה: היבטים באמנות הישראלית של שנות השבעים, מוזיאון תל אביב לאמנות, תל אביב.
- , 1998ב, תיקון: היבטים באמנות הישראלית של שנות השיבעים, מוזיאון תל אביב לאמנות, תל אביב.
- עומר מרדכי, 2006, אמנות ישראלית בת-זמננו, הוצאת עם עובד, תל אביב.
- , 1991, מאמרים על אמנות, בצלאל האקדמיה לאמנות ועיצוב, ירושלים.
- עפרת גדעון (עורך), 2009, עמוס קינן: אמנות עברית, בית אבי חי, ירושלים.
- עפרת גדעון, 2011, השיבה אל השטעטל, היהדות כדימוי באמנות הישראלית, הוצאת מוסד ביאליק, ירושלים.
- עפרת גדעון וגליה בר אור, 2008, העשור הראשון: הגמוניה וריבוי, משכן לאמנות, עין חרוד.
- , 2005, ביקורי אמנות: פרקים על אמנים ישראלים, ההוצאה לאור של ההסתדרות הציונית, ירושלים.
- פינקלשטיין חיים, 1985, ציורי ארץ ישראל: שנות העשרים עד סוף שנות הארבעים, אוניברסיטת בן גוריון, בנגב, באר שבע.
- פישר יונה ומנור פרידמן תמר, 2008, לידת העכשיו, שנות השישים באמנות ישראל, מוזיאון אשדוד לאמנות, אשדוד
- צלמונה יגאל ותמר מנור-פרידמן, 1998, קדמה: המזרח באמנות ישראל, מוזיאון ישראל, ירושלים.
- צלמונה יגאל, 2006, בוריס שץ כהן האמנות: חזונו ויצירתו של אבי האמנות הישראלית, מוזיאון ישראל, ירושלים.
- , 1990, ימי מגדל דוד: מלחמת התרבות הראשונה בישראל, מוזיאון מדגל דוד, ירושלים.
- רז גיא, 2003, צלמי הארץ: מראשית ימי הצילום ועד היום, מפה- מיפוי הוצאה לאור והוצאת הקיבוץ המאוחד, תל אביב.
- שפירא שרית, 1992, מסלולי נדודים: הגירה, מסעות ומעברים באמנות הישראלית, מוזיאון ישראל, ירושלים.
- שפס מארק (עורך), 1982, שנות העשרים באמנות ישראל, מוזיאון תל אביב לאמנות, תל אביב.

Manor Dalia, 2005, Art in Zion: The Genesis of Modern National Art in Jewish Palestine,
Routledge, London